

Palæstinensisk nøgleroman: Det er flygtningens splittede erindring taget på kornet

Palæstinensiske flygtninge på vej bort fra Haifa i 1948. Foto: Haaretz via Wikimedia Commons.

HANS HENRIK FAFNER

Udlandsredaktør

07.06.2026

BØGER // ANMELDELSE – “Man kan sige, at Kanafani i sin skrivning søgte at give plads til flere historiske erfaringer samtidig. Det er da heller ikke noget tilfælde, at flere af hans værker for længst er blevet oversat til hebraisk”, skriver Hans Henrik Fafner. En stor klassiker fra moderne palæstinensisk litteratur er igen på bogmarkedet i *Mænd i solen – og andre fortællinger fra Palæstina*. Den fremstår lige så skarpt aktuel som da Ghassan Kanafani skrev den.

Ghassan Kanafani: *Mænd i solen – og andre fortællinger fra Palæstina*

Oversat fra arabisk af Fayez Kanafani, June Dahy, Elisabeth Moestrup og Ulla Prien

Gutkind

Bogen udkom den 29. maj.

Palæstinenserens Asaad opsøger den fede mand, indehaveren af den forretning, som tager sig af at smugle folk til Kuwait. Tidsmæssigt befinder vi os et sted i første halvdel af 1950'erne, altså kort efter Israels oprettelse og krigen i 1948, som gjorde hundredtusinder af palæstinensere til flygtninge. Asaad hører til de mange, som er søgt til byen Basra i det sydlige Irak. Han overvejer at bruge de 15 dinarer, hans absolut sidste penge, på at lade sig smugle over grænsen til Kuwait, hvor det skulle være muligt at tjene gode penge, og dermed gøre sig håb om at etablere en ny tilværelse.

Asaad er en af de tre hovedpersoner i den palæstinensiske forfatter Ghassan Kanafanis mesterlige lille roman *Mænd i solen*. De tilhører tre forskellige generationer. Abu Qais er den ældste med den tætteste tilknytning til jorden og erindringen om det tabte Palæstina. Som repræsentant for mellemgenerationen er Asaad mere pragmatisk, men også mere desillusioneret, mens den unge Marwan er født ind i tragedien og aldrig for alvor har kendt andet.

Kritik af passivitet

Mænd i solen regnes ikke uden grund som et af de meget centrale værker i moderne palæstinensisk litteratur. Den udkom første gang på forlaget Rhodos i 1990 i sønnen Fayez Kanafanis samme fine oversættelse, og det er med fuld ret, at den nu kommer på bogmarkedet igen. Selv om Ghassan Kanafani skrev den lille roman i 1962, og den beskriver det palæstinensiske traume efter 1948, kan man uden tøven benytte det lidt forslidte udtryk tidløs om teksten. For den fremstår som knivskarpt aktuel i sit budskab, og frem for alt er der tale om mesterlig litteratur.

”Med sin kunstneriske indlevelse i sine personers drømme, fremtidshåb, opgivelse, udmattelse, sammenbrud og ukuelig livsvilje udvider Kanafani den palæstinensiske tragedie til en almenmenneskelig tragedie, som læseren på det eksistentielle plan kan forbinde sig med... Fortællingerne går lige til hjertet, som kun stor litteratur kan,” skriver Kirsten Thorup således i bogens forord.

Ghassan Kanafani. Foto fra forlaget.

Abu Qais, Asaad og Marwan er tre skæbner med samme baggrund, men alligevel med forskellige livshistorier, som romanen beskriver med en sproglig minimalisme, der netop med de mange antydninger fortæller så meget. Der er kun få israelere til stede i handlingen, og den er helt blottet for krigshandlinger. Det er tilstanden efter katastrofen. Til stede er kun ørkenens tomhed, der symboliserer flygtningens udsigtsløse univers.

På mesterlig vis beskriver Kanafani, hvordan de tre mænds virkelighed bliver mere og mere klaustrofobisk. Først landsbyerne og byerne, som de har måttet forlade, så veje under den brændende sol gennem ørkenen, derpå lastbilen og endelig

indespærringen i vandtanken, hvor det går helt galt. Det er en beskrivelse af den desperate rejse mod Kuwait, der står som det forjættede land, men efterhånden må de erkende, at der slet ikke vokser træer i Kuwait.

Ghassan Kanafani (1936-72) var selv flygtning fra Akka, som ligger lidt nord for Haifa. Han var journalist og blev en af sin tids vigtige palæstinensiske stemmer.

Et af Kanafanis klare budskaber i *Mænd i solen* er hans kritik af den passivitet, mange flygtninge efter hans opfattelse udviste. Romanens tre mænd lader sig bære frem af flugten, tilpasningen og håbet der ender i skuffelse. De er ikke kujoner, men mennesker, der er blevet ofre for historien. De handler reaktivt.

Selv greb forfatteren til handling, idet han var politisk aktiv i det marxistiske PFLP (Folkefronten for Palæstinas Befrielse), der var en klar eksponent for den væbnede kamp mod Israel. Den 30. maj 1972 angreb den venstreekstremistiske gruppe Japanese Red Army den israelske lufthavn ved Lod, hvilket kostede 26 mennesker livet. Angrebet fandt sted i samarbejde med PFLP, og selv om der ikke findes dokumentation for at Kanafani var involveret, dræbte israelske Mossad-agenter ham seks uger senere med en bilbombe i Beirut.

Tilbage til Haifa

I forhold til den tidligere udgave har *Mænd i solen* i denne fået et stærk, ekstra dimension, idet forlaget har tilføjet tre andre tekster fra Kanafanis omfattende forfatterskab. Ikke mindst står *Tilbage til Haifa* som et andet af Kanafanis absolutte hovedværker, som dog repræsenterer et senere tidspunkt i hans litterære udvikling og i den palæstinensiske skæbne.

Den er fra 1969 og handler om tiden lige efter seksdageskrigen i juni 1967. Det er den krig, som i den palæstinensiske narrativ hedder *al Naqsa* (tilbageslaget), fordi krigen slukkede de mange håb om genrejsning efter *al Naqba* (katastrofen), som er krigen og fordrivelsen i 1948.

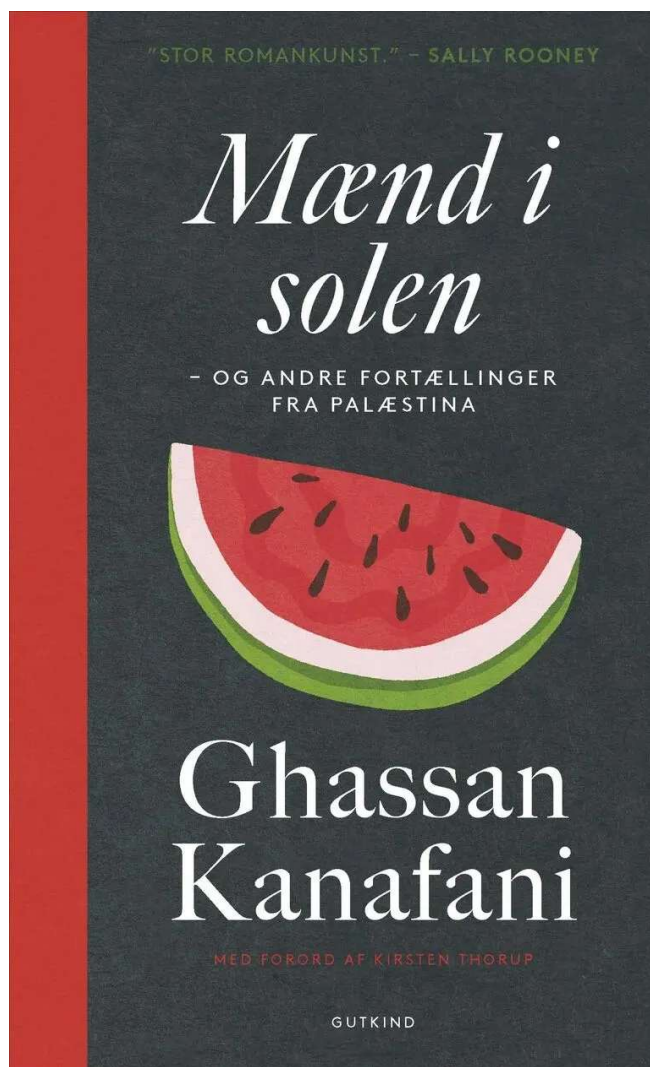
Den handler om Said S. og hans kone, Safiyya, der rejser tilbage til Haifa, som de flygtede fra i 1948. I de mellemliggende år har de boet i Ramallah, men umiddelbart efter den israelske erobring af Vestbredden er rejsen nu blevet mulig. Det er en rejse med tung symbolik, og som for at sætte scenen er varmen ulidelig, og ”over ham hældte solen, den frygtindgydende junisol, al sin vredes tjære ud over jorden.”

Det er flygtningens splittede erindring taget på kornet. Han genser havet, som han har været afskåret fra siden flugten, og da ægteparret ruller ind i Haifa i deres lille Fiat, møder de stederne, som har levet i erindringen.

”Han kendte dem så godt og følte ikke at han havde været væk i tyve år, men bare at han kørte rundt i sin bil sådan som han altid havde gjort, som om han ikke havde været væk i alle disse bitre år.”

Og alligevel er det tilsyneladende så velkendte anderledes. En gruppe israelske soldater og lyden af fjerne eksplosioner vækker minderne om den tragiske april-dag i 1948, hvor han og Safiyya som nygifte havde set sig nødsaget at forlade det hus, hvor de ellers havde troet sig sikre. Flugten var sket over hals og hoved, og de havde måttet efterlade deres fem måneder gamle søn, Khaldun.

Det er Khaldun, de nu prøver at finde igen. Og vi må her afsløre at det lykkes, for det er selve fortællingens vigtige pointe. En jødisk familie har taget barnet til sig, og nu er han blevet til Dov, der gør tjeneste som officer i det israelske forsvar.

Den ældre kvinde, som har opdraget drengen, fremstilles ikke som noget uhyre. ”Jeg har ventet på jer i lang tid,” siger hun da hun åbner døren og tager venligt imod dem. Hun fortæller at hun selv er flygtning. Hendes rødder er i Polen, og hun ankom til Haifa i marts 1948 og bærer på sin egen historie om tab under Holocaust.

Den lille roman var stærkt kontroversiel, da Kanafani skrev den. På det tidspunkt var mange palæstinensiske fortællinger bygget på uskyld og tab. Forfatteren antyder naturligvis ikke, at flygtningene var skyld i deres egen skæbne, men man kan sige, at han udfordrer forestillingen om, at man alene er offer. Flere kritikere mente, at han ved at give den jødiske adoptivmor et menneskeligt ansigt, risikerede at relativere den palæstinensiske tragedie.

Man kan sige, at Kanafani i sin skrivning søgte at give plads til flere historiske erfaringer samtidig. Det er da heller ikke noget tilfælde, at flere af hans værker for længst er blevet oversat til hebraisk, og for en del år siden blev *Tilbage til Haifa* opsat på Cameri i Tel Aviv, som er en af de vigtigste scener i den israelske teaterverden.

På den baggrund er det også interessant at stille Kanafani op mod Isabella Hammad, hvis roman *Genfærd ind* **udkom på dansk** for et par år siden. Den handler om en ung palæstinensisk kvinde, som besøger det Haifa, hendes familie flygtede fra, men hvor Kanafani skriver med politisk og moralsk skarphed, fylder det psykologiske og eksistentielle mere hos Hammad. Måske kan Hammad virke mere nutidig i sin fortælling, men begge undersøger de forholdet mellem hukommelse, tilhørsforhold og den vanskelige mulighed for at vende tilbage.

Kanafani er et uomgængeligt hovednavn i palæstinensisk litteratur, og dette er en vigtig udgivelse i netop denne tid. Det er en bog som understreger, at man ikke må glemme den palæstinensiske tragedie, men det er også vigtigt at understrege, at Kanafani ved siden af sit klare politiske budskab ikke mindst lægger op til refleksion og perspektivering.

Ghassan Kanafani

Hans Henrik Fafner

Mænd i solen

POV Weekend

HANS HENRIK FAFNER

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er POV's udlandsredaktør. Han er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten.

POV Overblik

Støt POV's arbejde som uafhængigt medie og modtag **POV Overblik** samt dagens udvalgte tophistorier alle hverdage, direkte i din postkasse.

- Et kritisk nyhedsoverblik fra ind- og udland
- Indsigt baseret på selvstændig research